

Sugu un biotopu aizsardzības jomas eksperta atzinums

Par mežu un virsāju un purvu biotopiem dabas lieguma "Lubāna mitrājs" dienvidu daļā.

Atzinums nr. JS178-2023/1

1. Biotopu vai sugu grupa, par kuru sniedz atzinumu: meži un virsāji; purvi

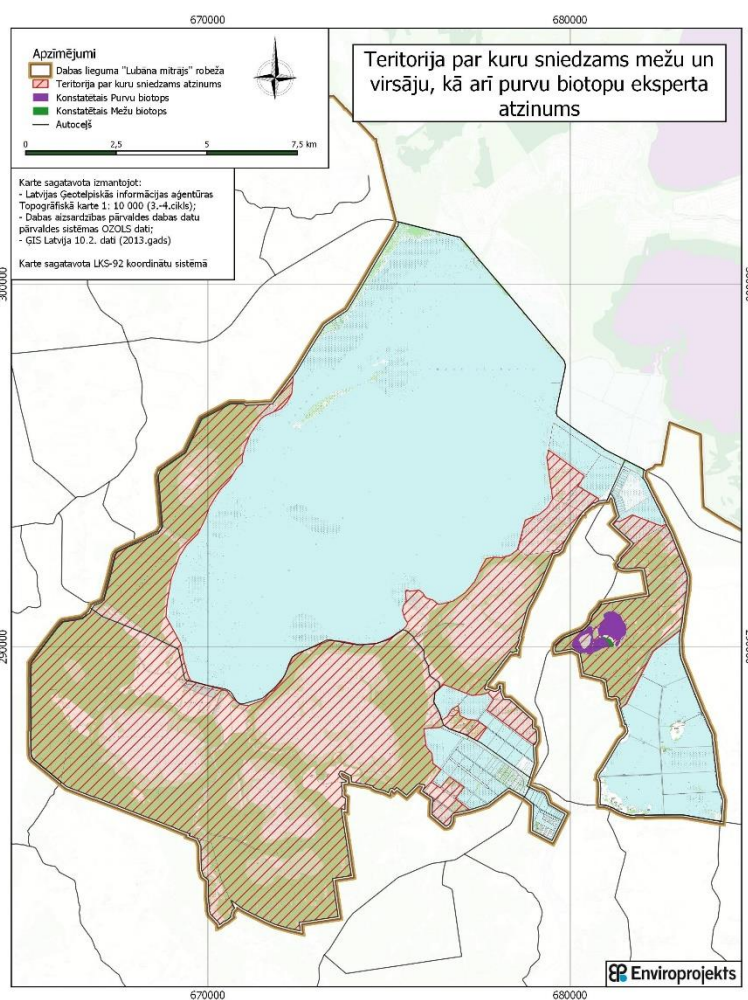
2. Atzinuma sniegšanas mērķis: atzinums sagatavots DL "Lubāna mitrājs" dabas aizsardzības plāna izstrādes vajadzībām.

3. Teritorijas atrašanās vieta:

Teritorija atrodas uz dienvidiem un dienvidaustrumiem no Lubāna ezera (1. attēls). Atzinumā iekļautā teritorija atrodas Madonas novada Barkavas un Ošupes pagastos, kā arī Rēzeknes novada Dekšāres un Nagļu pagastos. Teritorijas fiziogeogrāfiskais novietojums – Austrumlatvijas zemienes Lubāna līdzenums.

4. Teritorijas apsekošanas laiks un metodes:

Teritorija vairākkārtīgi apsekota 2020. gada jūlijā un augustā, veicot ES nozīmes aizsargājamo biotopu inventarizāciju projekta "Priekšnosacījumu izveidei labākai bioloģiskās daudzveidības saglabāšanai un ekosistēmu aizsardzībai" jeb "Dabas skaitīšanas" ietvaros. Teritorijas daļas ap Teirumnieku purvu un Salenieku purvu atkārtoti apsekotas 2022. gada septembra sākumā. Visās apsekojuma reizēs tika iepriekš norādītas vai izvēlētas konkrētas apsekojamās teritorijas, kuras tika apsekotas nejaušu maršrutu veidā. Apsekojumu laikā tika vērtētas teritoriju atbilstības

1. attēls. Atzinumā iekļautā DL "Lubāna mitrājs" teritorija

kādam no ES nozīmes aizsargājamo mežu vai purvu biotopu veidiem, kā arī piefiksētas visas atrastās īpaši aizsargājamās vai retās sugas un to koordinātes.

5. Teritorijas aizsardzības statuss: Teritorija atrodas dabas liegumā “Lubāna mitrājs”, kas ietilpst Natura 2000 aizsargājamo teritoriju tīklā (Natura 2000 vietas kods LV0536600). Dabas liegums ir dibināts 2009. gadā, vienā aizsargājamā teritorijā apvienojot 12 dabas liegumus. Atzinumā ietvertajā teritorijā iepriekš atradās pieci atsevišķi dabas liegumi: Īdiņas purvs, Lubānas un Sūlagola purvs, Lubānas ieplakas, Tīrumnieku purvs un Īdeņas un Kvāpānu dīķi. Saskaņā ar līdzšinējo teritorijas zonējumu, lielākā daļa no apsekojamās teritorijas mežiem un purviem atrodas dabas lieguma vai regulējamā režīma zonā, nelielas mežu platības Teirumnīku purva apkārtnē ietilpst dabas parka zonā. Dabas lieguma zonā ir iekļauti visi lielie augsto purvu masīvi, savukārt regulējamā režīma zonā ietilpst šo purvu apkārtnes mežu masīvi, kuros ir koncentrēti ES nozīmes aizsargājamie mežu biotopi.

6. Vispārīgs pētāmās teritorijas apraksts: Atzinumā iekļautā teritorija atrodas dabas lieguma “Lubāna mitrājs” dienvidu daļā. Teritorijas reljefs ir līdzens, ar vietām vāji izteiktiem reljefa pacēlumiem. Teirumnīku purva apkārtnē atrodas arī neliels zemu iekšzemes kāpu sakopojums. Tā kā teritorija atrodas vietā, kas vēsturiski regulāri palu laikā applūst un laika gaitā ir pārpurvojusies, gandrīz visi meži atrodas uz dažādām kūdraugsnēm. Teritorijā dominē purvainu meža tipi – purvāji, niedrāji, dumbrāji – kā arī intensīvās meliorācijas dēļ daudzi meži ir nosusināti un pieder kūdreņu mežu tiptiem – pārsvarā šaurlapju un platlapju kūdreņi, augsto purvu perifērijā vietām atrodas arī viršu un mētru kūdreņu tipa meži. Nedaudz meži uz minerālaugsnēm atrodas ap Teirumnīku purvu. Tie pārsvarā ir sausieņu meža tipi – pārsvarā priežu lāni, nedaudz arī mētrāji un damakšņi.

Lubānas zemienei vēsturiski ir bijuši raksturīgi spēcīgi pavasara pali teritorijas īpatnību dēļ – teritorija ir zema un ļoti līdzena, kā arī Aiviekstes upe nespēj novadīt visus Lubānas ezerā ieplūstošos ūdeņus. Tā kā pali Lubānas zemienē regulāri appludināja lielas platības, tad mēģinājumi atrisināt plūdu problemātiku ir bijuši aktuāli jau kopš 19. gadsimta. Piemēram, no 1853. gada līdz 1856. gadam tika izrakts kanāls, kas novadīja ūdeņus no Lubānas ezera uz Aivieksti pie Meirāniem, tādējādi mēģinot veicināt ātrāku ūdens aizplūšanu no zemes palu laikā (Bielis 1974). Pārskatā iekļautajā teritorijā visintensīvākās meliorācijas darbības notika Padomju varas laikā 1950-os gados, kad tika izbūvēts Meirānu kanāls, kas uz Aivieksti novada visu Lubānas zemes pieteci uz dienvidiem no Rēzeknes upes apkārt Lubānas ezeram (Bielis 1974), kā arī izbūvēti Īdeņas kanāls, kas atrodas starp Lubānas ezeru un Īdeņas purvu, un Zvidzes kanāls, kas atrodas dabas lieguma malā pie Aizpeisas purva un Kauslienais peisas. Šo trīs lielo kanālu izbūve izraisīja mitrāja teritorijā esošo mežu nosusināšanos, kā arī ietekmēja augsto purvu masīvus, to malas. Pārskatā iekļautajā teritorijā mežos un purvos nav izveidoti intensīvi, plaši meliorācijas grāvju tīkli. Visvairāk meliorācijas ietekmēts ir Salenieku purvs, aptuveni pusē no purva teritorijas ir izveidots meliorācijas grāvju tīkls. Atsevišķu grāvju ir izveidoti arī Īdeņas purva rietumu daļā, ir iztaisnota Mežulnes upīte, kas, aplūkojot www.vesture.dodies.lv portālā pieejamās vēsturiskās kartes, kādreiz ir iztecējusi no Garanču purva un ietecējusi Malmutā, bet tagad tā ar grāvi, kas ir izrakts cauri Garanču purvam, ir savienota ar Suļkas upīti. Iztaisnota ir arī Suļkas upīte, kas atrodas starp Garanču un Sūlagola purviem. Grāvju tīkls ir izveidots arī Garanču purva dienvidu un rietumu malā. Neliels meliorācijas tīkls atrodas Aizpeisas purva ziemeļu malā, pie Tropupes.

Plašāks atzinumā iekļautās teritorijas apraksts ir pieejams DL “Lubāna mitrājs” dabas aizsardzības plāna 1. nodaļā.

7. Piegulošās teritorijas apraksts: Uz atzinumā iekļautās teritorijas rietumu un dienvidrietumu robežas atrodas Meirānu un Zvidzes kanāli, kā arī Malmutas upe. Aiz šīm ūdenstecēm atrodas pārsvarā lauksaimniecības zemes – pļavas un ganības, nedaudz arī mežu teritorijas. Pa teritorijas austrumu robežu iet taisnotā Rēzeknes upe, aiz kuras arī atrodas dažādas lauksaimniecības zemes. Savukārt uz dienvidiem no atzinumā iekļautās teritorijas atrodas dažādu mežu teritorijas, kā arī Ļodānu un Nagļu ciemi.

8. Teritorijā konstatētie īpaši aizsargājамie biotopi, to stāvoklis un kvalitāte

Informācija par teritorijā konstatētajiem īpaši aizsargājамiem mežu un purvu biotopiem ir ņemta no DDPS “Ozols”, kā arī, teritorijas apsekošanas laikā ES nozīmes aizsargājамie biotopi tika noteikti pēc metodikas, kas aprakstīta ES nozīmes aizsargājамo biotopu noteikšanas rokasgrāmatā (Auniņš A. (red.), 2013). Atzinuma teritorijā konstatētie īpaši aizsargājамo mežu un purvu biotopu atrašanās vietas ir apkopotas 1. pielikuma kartēs.

8.1. Mežu biotopi

Atzinumā iekļautajā teritorijā kopumā ir konstatēti astoņi dažādi ES nozīmes aizsargājамo mežu biotopu veidi, no kuriem absolūtā vairākumā ir sastopami purvaini meži (91D0*), kas sastāda gandrīz 93% no visiem teritorijā sastopamajiem ES nozīmes mežu biotopiem. 1. tabulā ir apkopota informācija par teritorijā konstatētajiem īpaši aizsargājамiem mežu biotopiem.

Veci vai dabiski boreāli meži (9010*)

Boreālo mežu ES nozīmes biotopi visvairāk ir koncentrēti mežu masīvā uz dienvidiem no Garanču purva, atsevišķi nelieli poligoni ir arī sastopami citviet pārskata teritorijā. Biotopi pārsvarā ir vidējas vai labas kvalitātes un atbilst biotopa tipiskajam (1. variantam) vai arī variantam susinātās augsnēs (3. variants). Biotopi ir labas vai vidējas kvalitātes, lielākoties tie atbilst potenciālajam dabiskajam meža biotopam (PDMB), atsevišķas mežaudzes atbilst dabisko mežu biotopu prasībām (DMB). Biotopi ir jauktu koku mežaudzes, kuros pārsvarā dominē parastā egļu *Picea abies*, parastā priede *Pinus sylvestris* un āra bērzs *Betula pendula*. Atmirušā koksne biotopos nav ļoti lielā daudzumā, taču kopumā biotopos ir samērā daudz dabiskajiem mežiem raksturīgo struktūru, ir sastopamas arī dabisko mežu biotopu indikatorsugas un dažas speciālistu sugas nelielos daudzumos.

Veci jaukti platlapju meži (9020*)

Teritorijā ir konstatēts viens platlapju meža poligons, kas atrodas pie Meirānu kanāla sākuma, uz dienvidiem no Salenieku purva. Mežaudze atbilst 9020* biotopa tipiskajam variantam, kokaudzē dominē parastais ozols *Quercus robur* un parastā liepa *Tilia cordata*, piemistojumā ir arī parastā apse *Populus tremula*. Biotopā ir daudz dabiskiem mežiem raksturīgu struktūru – atmirušā koksne, piepļaujami koki, bioloģiski veci koki. Biotops ir vērtēts kā labas kvalitātes potenciāls dabiskais meža biotops (PDMB).

1. tabula

Kopsavilkums par atzinuma teritorijā konstatētajiem īpaši aizsargājamiem mežu biotopiem

Nr.p.k.	ES nozīmes aizsargājamā biotopa nosaukums	ES nozīmes aizsargājamā biotopa kods (ar * atzīmē prioritāros biotopus)	ES nozīmes aizsargājamā biotopa labvēlīga aizsardzības stāvokļa novērtējums valstī kopumā (atbilstoši ETC datiem)	Latvijas nozīmes īpaši aizsargājamā biotopa nosaukums	Biotopa platība (ha) teritorijā	ES nozīmes aizsargājamā biotopa platības attiecība (%) pret biotopu platību <i>Natura 2000</i> teritorijās Latvijā
4.	Veci vai dabiski boreāli meži	9010*	U2	1.14. Veci vai dabiski boreāli meži	56,56	-
5.	Veci jaukti platlapju meži	9020*	U2	1.3. Veci jaukti platlapju meži	5,55	-
6.	Lakstaugiem bagāti egļu meži	9050	XX - Nezināms	-	6,37	-
7.	Staignāju meži	9080*	U2	1.12 Staignāju meži	41,50	-
8.	Ozolu meži (ozolu, liepu un skābaržu meži)	9160	U1	1.7. Ozolu meži	1,04	-
9.	Purvaini meži	91D0*	U1	1.15. Veci un dabiski purvaini meži	1520,98	-
10.	Aluviāli meži (aluviāli krastmalu un palieņu meži)	91E0*	U1	1.8. Aluviāli krastmalu un palieņu meži	5,29	-
11.	Ķērpjiem bagāti priežu meži	91T0	U1	-	2,59	-

Lakstaugiem bagāti egļu meži (9050)

Lielākā daļa no lakstaugiem bagātajiem egļu mežiem ir konstatēta Teirumnīku purva apkārtnē, tikai viens šī biotopa poligons ir konstatēts mežu masīvā uz dienvidiem no Salenieku purva. Lielākoties šie biotopi atbilst biotopa 3. variantam – mežaudzes susinātās augsnēs, tipiskajam variantam atbilst tikai biotops Salenieku purva apkārtnē. Biotopi ir vidējas vai labas kvalitātes, 3. varianta poligonos pirmajā stāvā dominē melnalksnis *Alnus glutinosa*, egles izteikti dominē otrajā stāvā. Biotopi nav ļoti bagāti ar atmirušo koksni, taču tajos ir daudz bioloģiski vecu koku.

Staignāju meži (9080*)

Staignāju meži pamatā atrodas mežu masīvā ap Saleniekiem (uz rietumiem no Salenieku purva), atsevišķi šī biotopa poligoni ir Teirumnīku purva apkārtnē un uz dienvidiem no Sūlagola purva. Biotopu šajā lieguma daļā krietni ir ietekmējusi meliorācija, ~40% no biotopiem atbilst 3. variantam – degradētas mežaudzes. Biotopi pārsvarā ir vērtēti kā vidējas kvalitātes, atsevišķi

biotopi atbilst labai kvalitātei. Kopumā biotopi nav ļoti bagāti ar dabiskajiem mežiem raksturīgajām struktūrām.

Ozolu meži (ozolu, liepu un skābaržu meži) (9160)

Atzinumā iekļautajā teritorijā ir konstatēts viens ozolu meža biotopa poligons, kas atrodas pie Kauslienāņu peisā. Šajā poligonā ir konstatēts 9160 biotopa 2. variants, tajā dominē parastais ozols *Quercus robur* un parastā liepa *Tilia cordata*, biotops ir vidējas kvalitātes potenciāls dabiskais meža biotops (PDMB).

Purvaini meži (91D0*)

Purvaini meži ir visplašāk izplatītais ES nozīmes biotops atzinumā iekļautajā lieguma teritorijā, tie atrodas visu augsto purvu masīvu perifērijā. Lielākoties biotops atbilst tā tipiskajam vairantam (1. variants), ~ 5% no biotopa platības atbilst 2. variantam (slapjainu meži ar seklu kūdras slāni), savukārt 17% no konstatētajiem purvaino mežu biotopiem ir susināti un atbilst biotopa 3. variantam. Pārsvarā biotopi ir vidējas kvalitātes ar maz dabiskajiem mežiem raksturīgām struktūrām, nelielu atmirušās koksnes daudzumu. Liela daļa no biotopiem ir veidojušies, meliorācijas ietekmē ar mežu aizaugot augsto purvu malām. Arī tipiskā varianta purvainajos mežos dažviet ir konstatēti biotopam neatbilstoši hidroloģiskie apstākļi. Tikai atsevišķi poligoni ir atzīmēti kā labas kvalitātes vai atbilstoši vismaz potenciāli dabiskā meža biotopa (PDMB) prasībām. Biotopos iekļautajās mežaudzēs dominē parastā priede *Pinus sylvestris*, ir neliels āra bērzu *Betula pendula* un purva bērzu *Betula pubescens* piemistrojums, biotopa 2. varianta mežaudzēs kokaudzē jau vairāk ir sastopami bērzi un melnalkšņi.

Aluviāli meži (aluviāli krastmalu un palieņu meži) (91E0*)

Aluviāli meži ir konstatēti divās vietās – viens poligons pie Meirāņu kanāla tā sākuma daļā un viens poligons Teirumnīku purva apkārtnē. Abi biotopi atbilst aluviālo mežu biotopa 3. variantam – daļēji degradēta mežaudze. Šajos gadījumos degradācijas cēlonis ir meliorācija, meži ir nosusināti un tajos ir maz saglabājušies dabiskie hidroloģiskie apstākļi. Abi biotopi atbilst potenciāli dabiskajam meža biotopam (PDMB), biotops pie Meirāņu kanāla vērtēts kā labas kvalitātes, savukārt biotops pie Teirumnīku purva – vidējas kvalitātes. Abos biotopos kokaudzē dominē melnalksnis *Alnus glutinosa* un purva bērzs *Betula pubescens*, tajos ir salīdzinoši daudz atmirušās koksnes un citas dabiskajiem mežiem raksturīgas struktūras.

Kērpjiem bagāti priežu meži (91T0)

Nelielajā iekšzemes kāpu sakopojumā ap Teirumnīku purvu ir konstatētas divas nelielas mežaudzes, kuras atbilst kērpjiem bagātu priežu mežu tipiskajam variantam. Biotopi atrodas uz zemām iekšzemes kāpām un kopumā ir raksturojami kā vidējas kvalitātes. Mežaudzes biotopos ir jaunas, ar diezgan biezu āra bērza *Betula pendula* un parastās egles *Picea abies* paaugu, tajās praktiski nav dabiskajiem mežiem raksturīgo struktūru – atmirusī koksne, atvērumi, dzeņu sakalti koki u.c.

8.2. Purvu biotopi

Atzinumā iekļautajā teritorijā ir konstatēti trīs veidu purvu biotopi – Aktīvi augstie purvi (7110*), pārejas purvi un slīkšņas (7140) un degradēti augstie purvi, kuros iespējama vai noris dabiskā atjaunošanās. Platības ziņā no visiem purvu biotopu veidiem dominē aktīvi augstie purvi, kas aizņem vairāk nekā 99% no visiem purvu biotopu veidiem. 2. tabulā ir apkopota informācija par teritorijā sastopamajiem īpaši aizsargājamiem purvu biotopiem.

Aktīvi augstie purvi (7110*)

Aktīvu augsto purvu biotopi ir konstatēti lielajos purvu masīvos – Īdeņas purvā, Sūlagola un Ļodānu purvos, Salenieku purvā, , Garanču purvā un Kauslienā. Visi augsto purvu biotopi, izņemot Ļodānu purvu, ir vērtēti kā labas kvalitātes biotopi, bet Ļodānu purvs ir vērtēts kā vidējas kvalitātes.

Kaut arī augsto purvu teritorijā nav izveidotas plašas meliorācijas sistēmas un tajos nav notikusi kūdras ieguve, augstos purvus un to kvalitāti atzinuma teritorijā laika gaitā ir ietekmējusi Lubāna hidrotehniskā kompleksa būvniecība – Meirānu, Zvidzes Īdeņas kanālu un ar tiem saistīto nosusināšanas grāvju kompleksu izveidošana. Galvenais faktors augsto purvu un pruvu kā tādu attīstībai Lubānas zemienē ir bijis tas, ka Lubānā ietekošās upes savāca lielu ūdens daudzumu no plašas apkārtnes, un Aiviekste, kas ir vienīgā upe, kas iztek no Lubāna, nespēja šos ūdeņus savlaicīgi novadīt (Bielis 1974). Līdz ar to teritorijas uz dienvidiem no Lubāna ezera ar laiku pārpurvojās. Savukārt lielo kanālu izbūvēšanas rezultātā uz kanāliem ir novirzīts visu mitrāja dienvidu daļā ietekošo upju tecējums, kardināli izmainot hidroloģiskos apstākļus šajā teritorijā un apstādinot pārpurvošanās procesus, veicinot purvu nosusināšanos. Par to liecina tas, ka visos augsto purvu biotopos ir liels aizaugums ar priedēm, salīdzinoši liels ir purviem neraksturīgi, ātri augošo priežu īpatsvars (Īdeņas purvā pat 30% segums no purva platības), un plašas platības, kas savulaik bija augstie purvi, ir jau aizaugušas un pārveidojušās par mežiem.

Pārejas purvi un slīkšņas (7140)

Atzinumā iekļautajā teritorijā pārejas purvi ir konstatēti divās vietās nelielā platībā Ļodānu-Sūlagola purvā. Abi biotopa poligoni atbilst biotopa 1. variantam – pārejas purvi augsto purvu perifērijā, pie purvu minerālaugsnes salām vai starppauguru ieplakās. Biotopos sūnu stāvā dominē *Sphagnum recurvum* grupas sfagni, lakstaugu stāvā visvairāk sastopama ir makstainā spilve *Eriophorum vaginatum*, parastā dzērvene *Oxycoccus palustris*, dūkstu grīslis *Carex limosa* un citas pāreja spurviem raksturīgās sugas. Abi biotopi ir vērtējami kā labas kvalitātes, aizaugums ar kokiem un krūmiem tajos ir neliels, kā arī tajos ir saglabāties biotopam atbilstošs hidroloģiskais režīms.

Degradēti augstie purvi, kuros iespējama vai noris dabiskā atjaunošanās (7120)

Kaut arī atzinumā iekļautajā teritorijā ir stipri pārveidots hidroloģiskais režīms, veicinot purvu nosusināšanos, degradēta augstā purva biotops ir konstatēts vienā vietā, Salenieku purva dienvidu daļā, kur ir bijusi lielāka purvā izrakto grāvju un Meirānu kanāla negatīvā ietekme. Biotops atbilst tā 1. variantam - nosusināšanas stipri ietekmēti augstie purvi vai to daļas bez sfagniem vai to

segums necīgs. Biotopā ir liels apaugums ar kokiem un tas pamazām pārvēršas par mežu, gluži kā tam apkārt esošās teritorijas, kas vēsturiski, visticamāk, ir bijušas purvs.

2. tabula.

Kopsavilkums par atzinuma teritorijā konstatētajiem īpaši aizsargājamiem purvu biotopiem

Nr.p.k.	ES nozīmes aizsargājamā biotopa nosaukums	ES nozīmes aizsargājamā biotopa kods (ar * atzīmē prioritāros biotopus)	ES nozīmes aizsargājamā biotopa labvēlīga aizsardzības stāvokļa novērtējums valstī kopumā (atbilstoši ETC datiem)	Latvijas nozīmes īpaši aizsargājamā biotopa nosaukums	Biotopa platība (ha) teritorijā	ES nozīmes aizsargājamā biotopa platības attiecība (%) pret biotopu platību <i>Natura 2000</i> teritorijās Latvijā
1.	Aktīvi augstie purvi	7110*	U2	-	2888,69	-
2.	Degradēti augstie purvi, kuros iespējama vai noris dabiskā atjaunošanās	7120	U2	-	8,11	-
3.	Pārejas purvi un slīkšņas	7140	U1	2.5. Pārejas purvi un slīkšņas	5,88	-

9. Teritorijā konstatētās īpaši aizsargājamās sugas

Saskaņā ar DDPS “Ozols” pieejamo informāciju un ES nozīmes biotopu inventarizācijas laikā iegūto informāciju, atzinumā iekļautajā teritorijā ir konstatēta virkne dažādu organismu aizsargājamās sugas, kas ir iekļautas Ministru kabineta 14.11.2000 noteikumos Nr. 396 “Noteikumi par īpaši aizsargājamo sugu un ierobežoti izmantojamo sugu sarakstu”.

No vaskulārajiem augiem visbiežāk sastopamās sugas ir dažādas orhidejas - Fuksa dzegužpirkstīte *Dactylorhiza fuchsii*, smaržīgā naktsvijole *Platanthera bifolia*, sirdsveida divlape *Listera cordata* un plankumainā dzegužpirkstīte *Dactylorhiza maculata*. Visas šīs sugas ir sastopamas lielo purvu masīvu perifērijā esošajos purvainajos mežos vai arī augsto purvu malās. Plašas sirdsveida divlapes atradnes ir konstatētas Kauslienas peisā, kā arī Aizpeisas purva un Salenieku purva perifērijā esošajos mežos.

No īpaši aizsargājamām sugām teritorijā bieži ir konstatēta Hellera ķīļlape *Anastrophyllum hellerianum*, atsevišķās vietās ir konstatētas lofozijas *Lophozia* spp. un smaržīgā zemessomenīte *Geocalyx graveolens*. Hellera ķīļlape, kas ir arī dabisko mežu biotopu speciālistu suga, ir samērā bieži atrasta lielo purvu perifērijā esošajos purvainajos mežos – gan tipiskā varianta mežos ar atbilstošiem hidroloģiskiem apstākļiem, gan susinātos mežos – gan arī atsevišķos boreālajos mežos, kas atrodas uz susinātām augsnēm.

Visbiežāk sastopamais īpaši aizsargājamais ķērpis atzinumā iekļautajā teritorijā ir kastaņbrūnā artonija *Arthonia spadicea*, kas dažviet ir konstatēta purvainos mežos, kuros piemistrojumā parastajai priedei aug melnalkšņi. Kastaņbrūnās artonijas atradnes atrodas Salenieku apkārtnē un Aizpeisas purva un Kauslienas peisas apkārtnē. Garanču purva rietumu malā ir konstatēta

parazītiskā kladonija *Cladonia parasitica*, kas ir dabisko mežu speciālistu suga un ir Latvijā reti sastopama.

Aizpeisas purva apkārtnē un masīvā uz ziemeļiem no Saleniekiem 2021. gadā ir konstatēti atsevišķi Šneidera mizmīļa *Boros schneiderii* kāpuri. Šneidera mizmīlis apdzīvo skrajas, labi izgaismotas priežu audzes un ir saistīts ar ilglaicīgām mežu zemēm (Valainis 2017). Šneidera mizmīlis ir iekļauts arī Eiropas Padomes Biotopu direktīvas 92/43/EEK II pielikumā, nosakot to kā Eiropas Savienības līmenī aizsargājamu sugu. Kauslienais peisā un mežu masīvā uz ziemeļiem no Saleniekiem ir konstatēti arī medņi *Tetrao urogallus*.

Plašāka informācija par teritorijā sastopamajām aizsargājamām sugām ir apkopota dabas aizsardzības plāna 4.4 un 4.5 nodaļās.

10. Citas apsekojamajā teritorijā konstatētās bioloģiskās daudzveidības un ainavas saglabāšanas nozīmes vērtības

Atzinumā iekļautajā teritorijā mežos un purvos nav konstatētas specifiskas ainaviskās vērtības. Kā ainavisku vērtību kopumā var minēt lielo purvu masīvus, it īpaši to atklātās, ar kokiem mazāk aizaugušās daļas, kas reizē ir arī svarīgas vietas dažādiem putniem – gan ligzdotājiem, gan caurceļotājiem. Ainaviski nozīmīga vieta ir Teirumnīku purvs un tā apkārtnē, kur ir ierīkota purva laipa un apkārtnes meži ir iecienītas pastaigu vietas.

11. Teritorijā konstatēto aizsargājamo dabas un ainavisko vērtību labvēlīga aizsardzības statusa nodrošināšanas prasības, nepieciešamie apsaimniekošanas pasākumi.

11.1 Mežu biotopi

Meža biotopu apsaimniekošanas pasākumi to labvēlīga aizsardzība stāvokļa nodrošināšanai ir plānoti, pamatojoties uz biotopu stāvokli un kvalitāti, kā arī ņemot vērā rekomendācijas, kas ir aprakstītas aizsargājamo meža biotopu saglabāšanas vadlīnijās (Ikauniece (red.) 2017). Plānoto apsaimniekošanas pasākumu teritorijas ir apkopotas atzinumam pievienotajā .shp failā.

Neiejaukšanās

Neiejaukšanās dabiskajos procesos ir svarīga tajos īpaši aizsargājamās meža biotopos, kuri nav atkarīgi no specifiska hidroloģiskā režīma, vai arī hidroloģiskais režīms šajās vietās ir saglabājies raksturīgs konkrētajam biotopam, kā arī biotopos, kuros pietiekamā daudzumā ir sastopamas biotopam raksturīgās struktūras vai arī to izveidošanos spēs nodrošināt dažādi dabiskie procesi. Neiejaukšanās atzinumā iekļautajā teritorijā ir nepieciešama visos šāda veida biotopos: Veci vai dabiski boreāli meži (9010*), Veci jaukti platlapju meži (9020*), Lakstaugiem bagāti egļu meži (9050), Ozolu meži (ozolu, liepu un skābaržu meži) (9160). Šajos biotopos jau ir sastopamas dabiskiem mežiem raksturīgas struktūras (piem., dažādu dimensiju un sadalīšanās pakāpju atmirušā koksne, dažādvecuma kokaudzes struktūra) un dabisko mežu indikatorsugas vai speciālistu sugas. Līdz ar to ir paredzams, ka, ļaujot šajos biotopos notikt dabiskajiem procesiem, dabiskiem mežiem raksturīgās struktūras kļūs vairāk, radot arī dažādas ekoloģiskās nišas dažādām no dabiskiem mežiem atkarīgām sugām.

Hidroloģiskā režīma atjaunošana vai stabilizēšana

Nemot vērā to, ka atzinuma teritorijā uz dienvidiem un rietumiem no Lubāna ezera esošo purvu un tiem pieguļošo pārmitro mežu masīvos un nelielā teritorijā Teirumnīku purva apkārtnē (kādreizējais Timseņa purvs) hidroloģiskais režīms pēdējo dažu desmitgažu laikā ir kardināli izmainījies, šīm teritorijām pakāpeniski nosusinoties un šim procesam joprojām turpinoties, tad, lai saglabātu te esošos purvainos mežus vismaz esošajā stāvoklī, ja ne labākā, ir nepieciešama teritorijas hidroloģiskā režīma stabilizēšana vai atjaunošana.

Lai to paveiktu, primāri būtu nepieciešams šajos masīvos likvidēt visas vēl funkcionējošās lokālās meliorācijas sistēmas, kas savāc ūdeņus no to tiešās apkārtnes un novada tos prom no teritorijas, pamatā uz lielākajiem grāvjiem, kas tālāk ūdeņus novada uz lielajiem kanāliem (Meirānu, Zvidzes un Īdeņas kanāli). Šādas meliorācijas sistēmas vēl atrodas mežos uz dienvidiem no Garanču purva, Salenieku purva apkārtnē, kā arī Aizpeisas purva mežu masīvā. Būtu arī nepieciešams novērst to, ka pa grāvjiem, kas atrodas lielo purvu masīvu perifērijos, ūdeņi aizplūst prom no teritorijām, uz lielajiem kanāliem. Šajos grāvjos būtu nepieciešams nostabilizēt ūdens līmeni ar aizsprostiem vai arī cita veida ūdens līmeni stabilizējošām sistēmām. Hidroloģiskā režīma stabilizēšanas un atjaunošanas nolūkos būtu nepieciešams arī veikt darbības uz taisnotās Mežulnes upītes Garanču purvā. Pirms meliorācijas sistēmu izbūves Mežulnes upīte bija ļoti īsa un nešķērsoja visu Garanču purvu. Taču tagad šī upīte ir pagarināta un ir kā grāvis, kas šķērso Garanču purvu, acīmredzami nosusinot šo purvu un purvainos mežus tā apkārtnē. Uz šī grāvja būtu nepieciešams izveidot aizsprostus vai arī daļu no šī grāvja pat aizbērt, lai novērstu tālāku purvaino mežu degradāciju tā tuvumā.

Nemot vērā teritorijā esošo meliorācijas sistēmu kompleksumu, kā arī to saistību ar valsts nozīmes ūdensotetākām – Meirānu, Zvidzes un Īdeņas kanāli – tad visas hidroloģisko režīmu regulējošās darbības būtu jāveic pēc detālas teritorijas hidroloģiskās izpētes, kurā arī tiktu precizētas labākās metodes hidroloģiskā režīma atjaunošanai vai stabilizēšanai.

Mežaudzes struktūras dabiskošana

Pasākumi, kas ir vērsti uz mežaudzes struktūras dabiskošanu, būtu veicami teritorijās uz dienvidiem no Teirumnīku purva, kur atrodas teritorijas ar nelielām, zemām iekšzemes kāpām un kur potenciāli varētu attīstīties ķērpjiem bagātu priežu mežu biotops (91T0). Šajā vietā atrodas jaunas, homogēnas, vienāda vecuma priežu audzes, kurās jau ir veiktas izlases cirtes un kurās praktiski nav atmirusī koksne. Audzes struktūras dabiskošana būtu veicama, izcērtot atvērumus, kuru diametrs ir apmēram 30 m. Būtu nepieciešams veidot 4-5 šādus atvērumus uz vienu hektāru, atvērumos atstājot nocirstos kokus, kuri ir resnāki par 20 cm. Šādu atvērumu izveidošana sekmētu gaismas apstākļu heterogenitāti mežaudzē, palielinātu atmirušās koksnes daudzumu, kā arī ar laiku tiktu dažādota mežaudzes vecuma struktūra.

2. stāva un paaugas egļu izciršana

Šī darbība ir veicama atsevišķos nogabalos, kas atrodas uz iekšzemes kāpām potenciāla ķērpjiem bagātu priežu mežu (91T0) biotopa teritorijā uz dienvidiem no Teirumnīku purva, kā arī ķērpjiem bagātu priežu mežu (91T0) biotopā Teirumnīku purva austrumu malā. Šajos nogabalos ir izveidojusies salīdzinoši bieza egļu paauga un otrais stāvs, kas rada šim biotopam neraksturīgi lielu noēnojumu, neļaujot zemsedzē attīstīties lielākam ķērpju segumam, kā arī noēnojot priedes. Līdz

ar to, egļu ciršana ir jāveic, lai teritorijā uzlabotu gaismas apstākļus un radītu vairāk ekoloģisko nišu sugām, kam ir nepieciešami labi apgaismojuma apstākļi.

Augsnes irdināšana un izdegušu laukumu izveidošana

Arī šīs darbības būtu veicamas zemo iekšzemes kāpu teritorijās uz dienvidiem no Teirumnīku purva. Šīs teritorijas pašlaik vēl neatbilst ķērpjiem bagātu priežu mežu (91T0) biotopa minimālajām prasībām, jo šajās teritorijās ir pārāk mazs ķērpju *Cladonia* spp. un *Cladina* spp. segums. Lai palielinātu šo ķērpju segumu zemsedzē, kā arī, lai izveidotu piemērotas dzīvotnes smilšainu, atklātu vietu sugām (piemēram, meža silpurenei *Pulsatilla patens* un teritorijā jau sastopamajai smiltāja nelķei *Dianthus arenarius*), teritorijā ir nepieciešams veidot atsevišķus laukumus ar uzirdinātu vai noņemtu augsnes virskārtu, vai arī veidot izdegušus augsnes virskārtas laukumus, sadedzinot ciršanas atliekas no audzes dabiskošanas vai paaugas izciršanas pasākumiem.

Šo teritoriju nākotnes apsaimniekošanas kontekstā būtu nepieciešams diskutēt par kontrolētās dedzināšanas veikšanu, lai samazinātu sūnu un auglīgo zemes virskārtas slāni sekmīgākai ķērpju seguma atjaunošanai un audzes strukturālās daudzveidības veicināšanai.

11.2. Purvu biotopi

Purvu biotopu apsaimniekošanas pasākumi to labvēlīga aizsardzība stāvokļa nodrošināšanai ir plānoti, pamatojoties uz biotopu stāvokli un kvalitāti, kā arī ņemot vērā rekomendācijas, kas ir aprakstītas aizsargājamo purvu biotopu saglabāšanas vadlīnijās (Priede (red.) 2017). Plānnoto apsaimniekošanas pasākumu teritorijas ir apkopotas atzinumam pievienotajā .shp failā.

Neiejaukšanās

Neiejaukšanās dabiskajos procesos ir nepieciešama teritorijā konstatēto pārejas purvu un slīkšņu (7140) biotopos. Šajos biotopos ir pārejas purvam atbilstošs hidroloģiskais režīms un veģetācija, acīmredzot plašā meliorācijas sistēmu izbūve šos biotopus ir ietekmējusi maz. Iespējams, ka var notikt kādas izmaiņas šo purvu hidroloģiskajā režīmā, ja tiks stabilizēts hidroloģiskais režīms apkārt esošajos augstajos purvos, taču, tā kā pārejas purvu biotopi atrodas salīdzinoši tālu no kādām meliorācijas sistēmām, ir paredzams, ka šīs izmaiņas būs nelielas un tās noteikti neizraisīs negatīvu ietekmi.

Hidroloģiskā režīma atjaunošana vai stabilizēšana

Tā kā atzinuma teritorijā esošo purvu masīvu hidroloģiskais režīms ir izmainīts teritorijā esošā Lubāna hidrotehniskā kompleksa izbūves rezultātā, tad arī purvu biotopiem – gan aktīvajiem augstajiem purviem, gan degradētajam augstajam purvam - ir nepieciešams veikt hidroloģiskā režīma stabilizēšanu vai atjaunošanu, kur tas ir iespējams. Tā kā purvi un pārmitrie meži to perifērijā veido vienotu mitrāju kompleksu, tad arī uz purviem attiecas atzinuma 11.1 nodaļā aprakstītie mežu hidroloģiskā režīma stabilizēšanas vai atjaunošanas pasākumi, kas sevī ietvertu lokālo meliorācijas sistēmu likvidēšanu, kā arī ūdens līmeņa stabilizēšanu uz lielākajiem grāvjiem, purvu perifērijos, novēršot ūdens noplūšanu prom no teritorijas pa šiem grāvjiem. Atzinuma teritorijā esošajos purvos meliorācijas sistēmu ir maz. Nelielu grāvju tīkls atrodas Salenieku purva

austrumu un dienvidu daļās, taču šie grāvji ir praktiski aizauguši un vairs īsti nefunkcionē. Savukārt no Īdeņas purva dienvidrietumu malas no purva iziet grāvis, uz kura jau ir bijis izveidots dambis, lai novērstu purva nosusināšanos. Taču efektīvāka metode būtu grāvja aizbēršana pilnībā vai vairāku dambju kaskādes izveidošana, reizē arī nocērtot lielās, ātri augošās priedes ap šo grāvi, tādējādi apturot purva nosusināšanos.

Arī purvu hidroloģiskā režīma atjaunošanas vai stabilizēšanas laikā jāņem vērā teritorijā esošo meliorācijas sistēmu kompleksumu, kā arī to saistību ar valsts nozīmes ūdensotetākām – Meirānu, Zvidzes un Īdeņas kanāli. Līdz ar to visas hidroloģisko režīmu regulējošās darbības būtu jāveic pēc detālas teritorijas hidroloģiskās izpētes, kurā arī tiktu precizētas labākās metodes hidroloģiskā režīma atjaunošanai vai stabilizēšanai.

Ilgstoša susināšanas ietekme laika gaitā veicina augsto purvu aizaugšanu ar ātri augošiem, purvam neraksturīgiem kokiem. Atzinuma teritorijā šāda problēma tika konstatēta Garanču purva dienvidu daļā (uz dienvidiem no Mežulnes upes), kā arī Teirumnīku purva dienvidu daļā, ap Teirumnīku ezeru. Šajās vietās būtu nepieciešams veikt ātri augošo, purvam neraksturīgo koku (pārsvarā priežu) izciršanu, lai atjaunotu un saglabātu atklātu purva ainavu un novērstu šo purvu aizaugšanu ar mežu un izzušanu, ņemot vērā, ka šie purvi aizņem salīdzinoši nelielas platības. Veicot koku ciršanu, ir atstājami līdz 10% no purvā augošajām priedēm, prioritāri saglabājot bioloģiski vecās, purvam raksturīgo augšanas formu priedes. Teirumnīku purva gadījumā jāņem vērā tas, ka šeit atrodas tūrisma taka, kas ir apmeklētāju iecienīta, līdz ar to koku ciršana purvā varētu izraisīt negatīvu sabiedrības reakciju, tādēļ pirms šī darba veikšanas ir nepieciešams veikt sabiedrības izglītošanas un informēšanas pasākumus.

Izmantotie informācijas avoti

1. 14.11.2000 MK noteikumi nr. 396 “Noteikumi par īpaši aizsargājamo un ierobežoti izmantojamo īpaši aizsargājamo sugu sarakstu”.
2. 10.02.2009 MK noteikumi Nr. 135 “Dabas lieguma “Lubāna mitrājs” individuālie aizsardzības un izmantošanas noteikumi”.
3. Eiropas Savienības Padomes direktīva 92/43/EEK (1992. gada 21. maijs) par dabisko dzīvotņu, savvaļas faunas un floras aizsardzību.
4. Auniņš, A. (red.). 2013. Eiropas Savienības aizsargājamie biotopi Latvijā. Noteikšanas rokasgrāmata. 2. papildinātais izdevums. Rīga, Latvijas Dabas fonds, Vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministrija, 320lpp.
5. Bielis V. 1974. Lubāna zemienes problēma un tās risinājums. Izdevniecība “Liesma”, Rīga, 174 lpp.
6. Ikauniece S. (red.). 2017. Aizsargājamo biotopu saglabāšanas vadlīnijas Latvijā. 6. sējums, Meži. Dabas aizsardzības pārvalde, Sigulda, 167 lpp.
7. Priede A. (red.). 2017. Aizsargājamo biotopu saglabāšanas vadlīnijas Latvijā. 4. sējums. Purvi, avoti un avoksnāji. Dabas aizsardzības pārvalde, Sigulda, 208 lpp.

8. Valainis U. 2017. Īpaši aizsargājamās un reti sastopamās vaboļu sugas Latvijā. Daugavpils Universitāte, Daugavpils, 72 lpp.
9. Article 17 ziņojums par ES nozīmes aizsargājamo biotopu stāvokli Latvijā 2013-2018. gada periodā: <https://nature-art17.eionet.europa.eu/article17/habitat/report/> (skatīts 25.09.2022).
10. Dabas datu pārvaldības sistēma "OZOLS": <https://ozols.gov.lv> (skatīts 25.09.2022).
11. Dodies.lv portāla vēsturiskās kartes: <https://vesture.dodies.lv> (skatīts 25.09.2022).
12. ES nozīmes aizsargājamo mežu un purvu biotopu inventarizācijas anketas (2020. un 2021. gada inventarizācijas rezultāti).

Atzinumu sagatavoja:

Jānis Saulītis

sugu un biotopu jomas eksperts par sugu grupu: vaskulārie augi un biotopu grupām: meži un virsāji, purvi, zālāji.

Eksperta sertifikāta nr. 178, sertifikāta darbības termiņš: 02.07.2021 – 01.07.2026.

mob. tel. 22430622

e-pasts: janis.saulitis@inbox.lv

Atzinums ir sagatavots uz 12 (divpadsmit) lapaspusēm, neskaitot pielikumus.

Pielikumi:

1. Atzinuma teritorijā konstatēto ES nozīmes aizsargājamo mežu un purvu biotopu kartogrāfiskie materiāli – 6 (sešas) lapaspuses.

18.05.2023

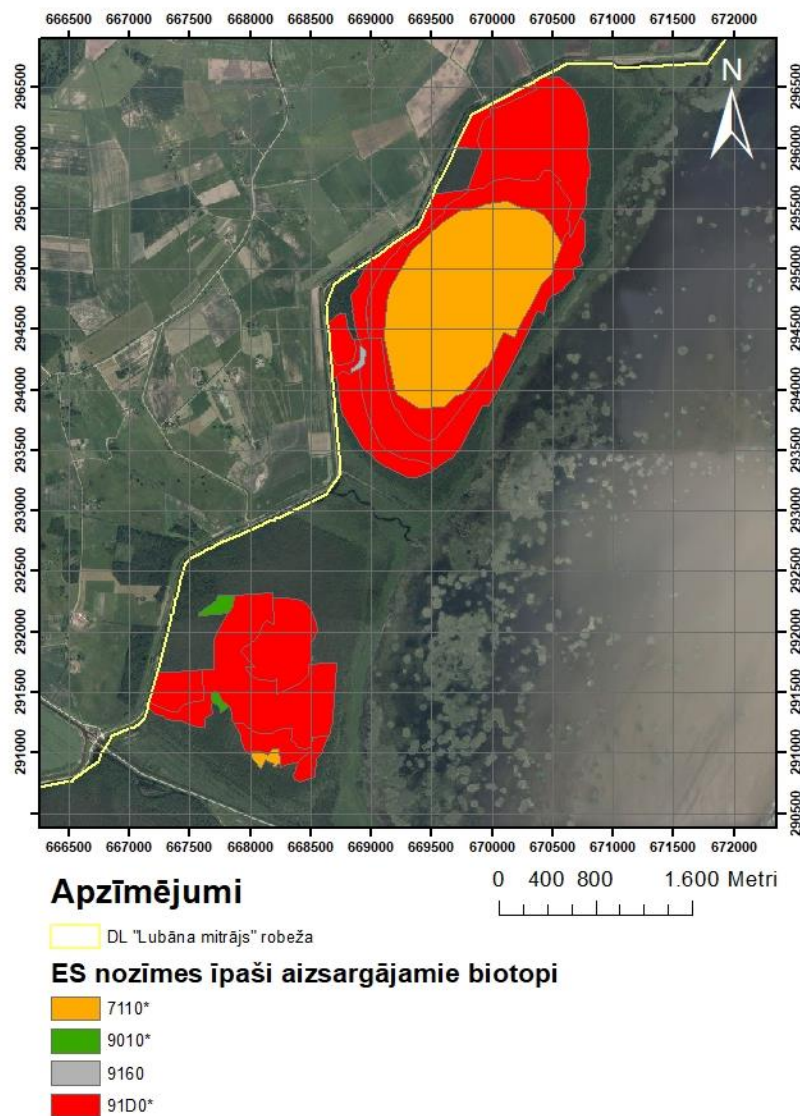
Jānis Saulītis

1. pielikums

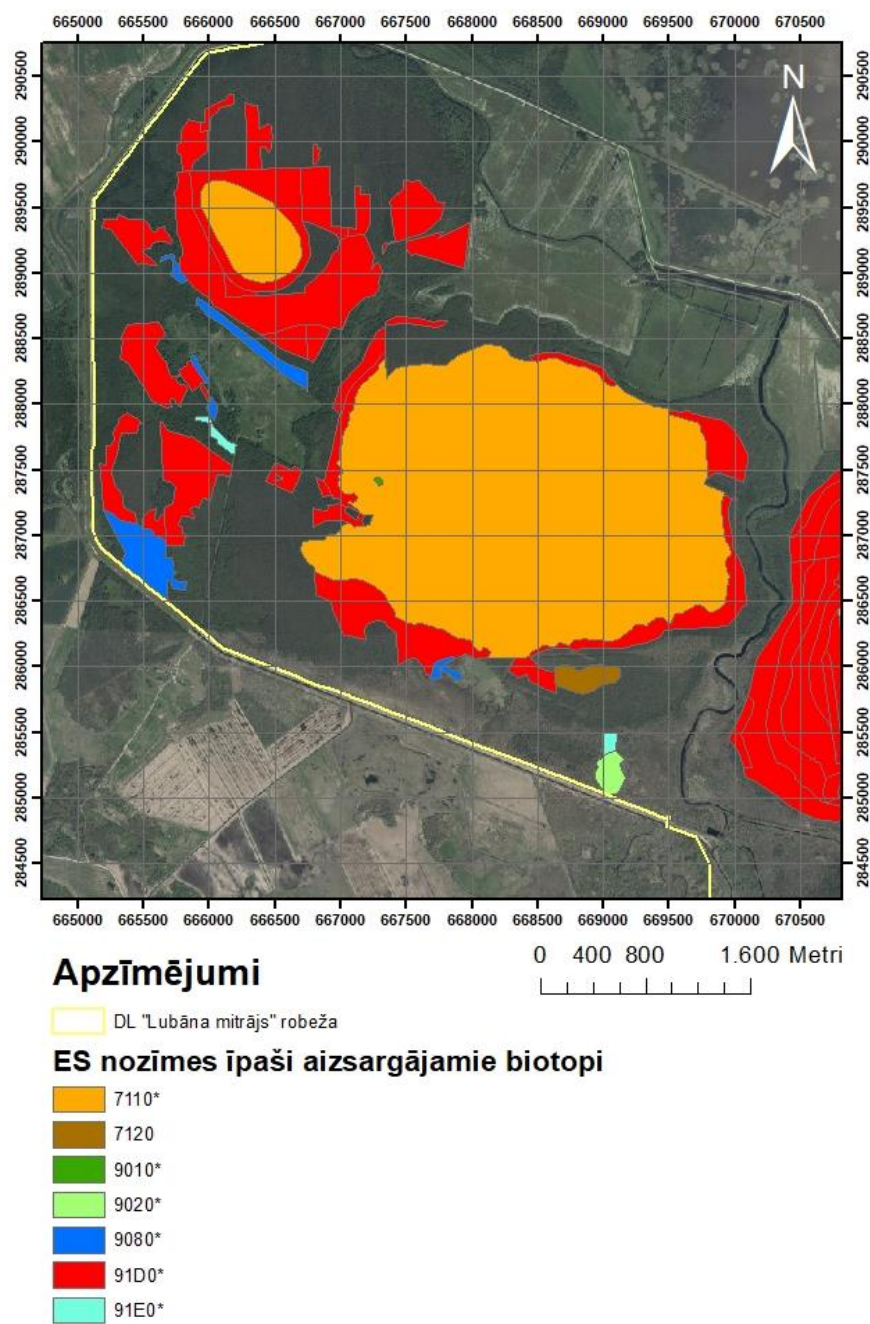
Atzinuma teritorijā konstatēto ES nozīmes aizsargājamo mežu un purvu biotopu
kartogrāfiskie materiāli

1. attēls

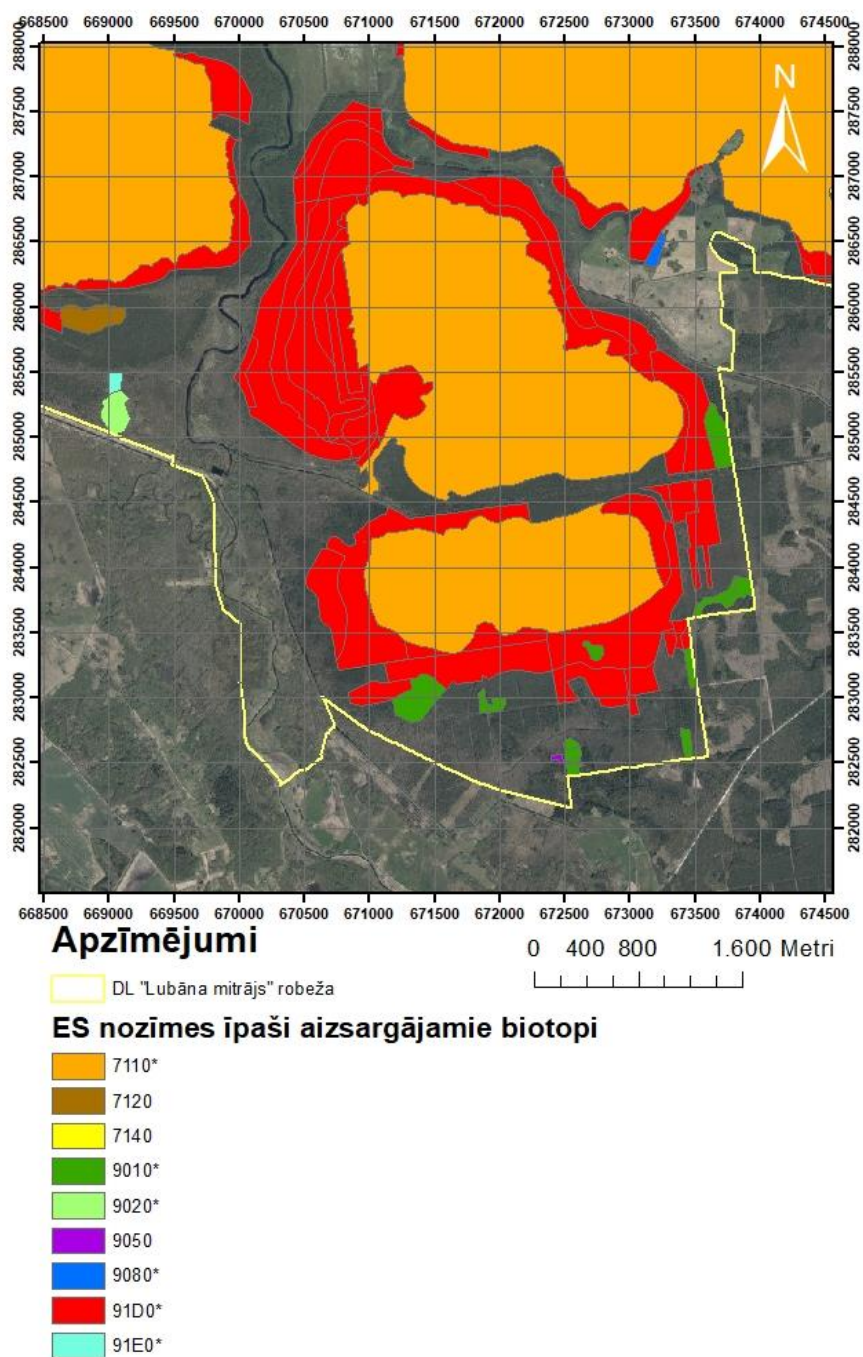
Atzinuma teritorijā konstatētie ES nozīmes aizsargājamie mežu un purvu biotopi Kauslienas
peisas un Aizpeisas purva apkārtnē

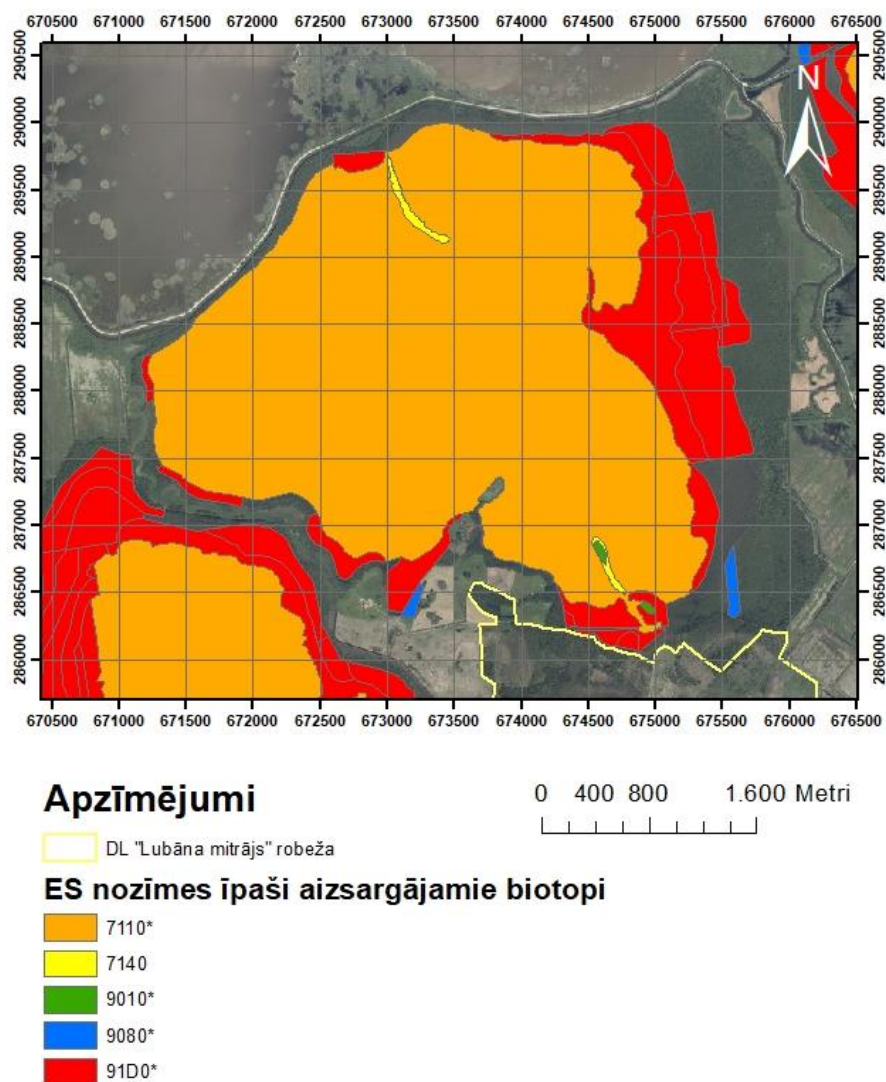
2. attēls
Atzinuma teritorijā konstatētie ES nozīmes aizsargājamie mežu un purvu biotopi Salenieku
purva apkārtnē

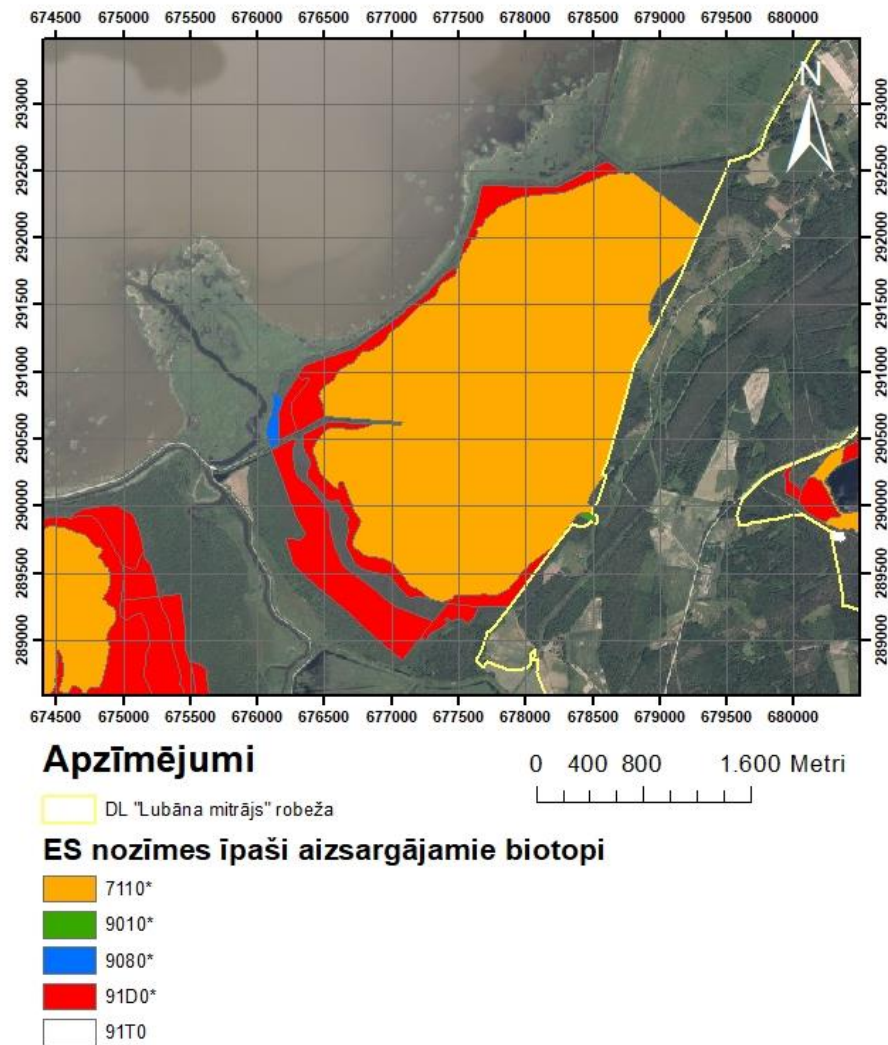
3. attēls
Atzinuma teritorijā konstatētie ES nozīmes aizsargājamie mežu un purvu biotopi Garanču purva apkārtnē

4. attēls
Atzinuma teritorijā konstatētie ES nozīmes aizsargājamie mežu un purvu biotopi Ļodānu un
Sūļagola purvu apkārtnē

5. attēls
Atzinuma teritorijā konstatētie ES nozīmes aizsargājamie mežu un purvu biotopi Īdeņas purva apkārtnē

6. attēls
Atzinuma teritorijā konstatētie ES nozīmes aizsargājamie mežu un purvu biotopi Teirumnīku
purva apkārtnē

